

पेशवा पहिला बाजीराव

१७००-४०

पुक्ता ४.

प्रस्तावना

बाजीरावाच्या व्हैट्सूने आपल्या पशाच्या फार मोठी हानी झाली. असे शाहूस कीही काळ वाढले, बाजीरावने आपल्या दुशारीजी मुस्सदिगिरीने व एकनिष्ठेने शाहूची संकटाचा काळात समस्या केली व साये आमंत्रण सिर केले, बाजीरावाच्या व्हैट्सू समर्थी भावाचा खुग बाजीरावाची वथ घेवले इत वधाची होते.

* बाजीराव येशवेपदी | १७२० ते १७४० |

बाजीरावाळा पेशवेपद द०२४ वाब्दील शाहूचा

दरबारातील जुळ्या मुस्सद्याचा विरोध होता, तथापि शाहूका बाजीरावावा बदल आवडी वाढल लेती, वरेतु याने बाजीरावाळा अर घातकी की. यांने तर आपले कर्तुव सिद्ध ठर केल्यास येशवेपद काढून घेण्यात येतील दिनीकिं १७५५ एप्रिल १७२० रोजी मस्कुर येदी बाजीरावास पेशवेपद येतो. एका वोकऱ्या तख्तावर स्पौर्फी राज्याचा मार टाकका. लात

बाजीरावाळा आपल्या पिसाच्या हाताच्याची वुद्ध व राजकारणाची यांचे शिक्षण मिळाले होते. पिसाच्या स्थानामूळे याळा भराठ्याचा राजकारणाची व दिलेली दरबाराच्या राजकारणाची चोराळी माहिती होती. भराठ्याचा अडवाळी, यांचे शुभ दोष, तथ्ये शत्रु व मिळ यांचे स्थान व भवितव्य या गोष्टीची याळा जाणीव होती. पेशवेपदी जेमशूक झाल्यानीत बाजीरावाने सर्व महावाच्या युरातकीय अधिकाराचा पदवर आपल्या विश्वासाची मांगते ठोळाळी. आपल्या कायविं योग्य अफमलज्जावधीसाठी हे ठोळा याळा अवश्यक वाढत होते. येदी ठोळकर, गायकवड या सरदारांना सोने कराऊचिल्यारा-साडी नवे कैण मिळवून दिले.

* दक्षिणाचा राजकारणाल निःसमाचा उदय |

सम्यक बीषूजी प२७४ शिष्यराजा पश्चिम कर्जन महामुशहाळा व्यापरात होते. महामुशहाळा देशील बोद्धसाहये स्वयंवराची बर्यस्य ज्ञाने होती यावेळी दक्षिणाचा उसमार्की ला तुमेहा गेता. स्वयंवराची निःसमाचा दक्षिणाला सुमोदारी देखून पाठवाणे सायबरविर साच्या. जिकात आवृद्यासाडी विलावरण्यात या सद्याशता

सौंहिं देखुन पाठ्वरो व मसमझलीका देणीले दक्षिणेत्रुन चढाई करूयात कलवले. याच केळी शाहुने व्याजिरावास वेशवेद थिले होते. निजाम व मसमझलीने माझ्यांच्याकडे मदलीची भागाची केळी. आग मराठे दुशारीने तरख्य रासीतो.

दक्षिणेत्रुन मसमझली घेण्याची वार न पाहला दिलावरो निजामावर हल्ला केळा. निजामाने १३ जून १८२० रोजी साचा पराम्ब करून द्वाला ठार केळे. याच अडाईला घोड्याची नदी मुहालीत, मसमझलीने स्वप्नाचारावा सल्याला ने जुमानता निजामावर हल्ला केळा. १० ऑक्टोबर १८२० रोजी याचा पराम्ब लेखुन तो मारला गेला. या भडाईलाय बांधपुरवी अडाई असे मुहालीत, निजाम महिने मराठ्याचा अशा-अकृष्णांचा विरोध करणारी एक शक्ती आहे याची जागीव मराठ्यांना इसाळी.

* सच्यादीचा अंत *

उत्तरित बादशाहाने वरकरणी निजामावर खारी करण्याचा घेत केळा. अंतरित सच्याद दुसेनला बोवर घेऊन दिलीपाद्धुन जीळी अंतरवर गोल्यावर स्वायशाळेने साचा अूऱ उरविला. वेगीय परत चांडी लस्तव अलीला कोद केळे. (भौवळे १८२०).

हुट १८२२ मध्ये साला ठार मारूयात आले. अशापूर्वी सच्याद वैष्णवा कारकीदीवा शेवट द्वाला.

* बांधीराव निजाम अंत *

निजामाना दक्षिणेत्र आपली सरा स्थापन कराप्याची तोमी. याने माझ्यांच्यातील दूपकीचा फारदा घेऊन योग्याई सरदेशमुळी वसुलीसाठी चीट्सेन जाधवामाप्ति कोलंगपूर्या संभाजीत उठवून बसवले. व शाहुन कलंवले की, "आवारास मराठ्यांना अवरा थकी कीवा संगजात नाही. तेहा अपांगापलात निंदीचा व्या, असा डाव उकला, निजामाचा हा डाव शाहु व बांधीरावाने दाखालार तोकव्याप्त शवाता हात घातल्याशीवाच्य निजामाना कसाय मामतारास नाही. छापी व्याजीरावाना नाडा नोंते पण शाहुने संस्कृता लाग्या विकाव निजामाची भै घेऊन काटावाटितुन मारी

~~जिहातो~~ का ते पाहंगासाठी लाडलिवाळा निजामाकडे पाठवते
~~उभय~~ पक्षी गोदूचा झातर सेवाराने तोटी आल्या परा मुळ,
~~मुहूर्याहा~~ हात धातल्यावर निजाम विंया लाडलिव उपल्या मुनिका
~~सोऽऽग्रास~~ तथार बाले चाहित, निजाम वर्चयिलोत्तो भागीनिंदा दुर
होणार नाही अशी लाडलिली खाणी लाली.

* निजाम बादशाहाचा वर्जीर +

बादशाहाचा वर्जीर महमूद शाहीनशाह

१८२२ भृष्टे मराठा पावळा, शोवेळी निजामारियाश वर्जीर यदाळा
नाघक व्यवसी बादशाहाचा दिसेना, परा गोवाळ वर्जीरपद असेत
घोष्याची जागा होती, शामुळे निजाम वर्जीरपद स्वीकारक्यास तथा
वस्ता, परंतु बादशाहावरून वारेलाई रोणाऱ्या विनंतीका साला
अहवेर क्रेन बेली मुबारिजा खाजाकडे कारभार देवून निजाम दिल्पीला
गेला, व वर्जीर इसाळा, परंतु स्थायादापूर्माठो योवेही बादशाहाच्या
येणा, महमूदशाहाचा कारभाराना कैशवून सोने दिले ३५४४ भृष्टे
बादशाहाची यखानी न घेलाय राष्ट्रियांकडे क्रृच केले, मालवा व
छुकारात मधून मराठ्यांना दुसळकावून आवश्यासाठी आपण जीत
आतेत असेते यांने जातीर केले.

* निजामाची बादशाह मराठ्यांच्याकडे मदतीवी याचना +

३५४२ निजामाच्या नाश करूयासाठी बादशाहाचे
मुबारिजा खाजाला वर्जीवले, व शाहूला साळा मदत करूयाचे एसाई
आले. निजाम व मुबारिजाच्याने दोघाजीही मराठ्यांकडे मदतीवी याचना
केली, मराठे जर मुबारिजाखाजाला मिळाले तर सांना तोड देते
असक्य आहे हे निजाम जागून होता, शोने शाहू व लाडलिव योगा
भनुन्य न्याजुळात, यातून लाडलिव व निजाम योनी मेर दास्त जात
घारून आली [३८ मे १८२४] लाडलिवोने मैत्रीन्वा देखावा केला,
शाहूने तरक्य एहुयाचे उरलिंग, परा ऐनिंदी सीधी साईयासाठी
संपर्की तथारी केली.

मुबारिजा
निजामाची जागृद लालचाल करून सुल्तानी खानाचे
झोर्गाला हे शहर झिकले, पुर्वी युद्धसामुगी मिळाली. अवकरा
सांखरण्येडा येण्ये सुल्तानी खानावर लळता करून निजामाची
उर केले: ताची कौनी मार्गी व विजय सुल्तानी, [३० सप्ट १८२४]

नाईणजांगे बादशाहार्ष निजामाला दक्षिणेचा सुमेहा। महात्मा गेमाले आठले.

* सोसायर्थेतृच्या विजयाची महत्व ।

स्पॉटवा व बाळापूर पेशा या लडाईचे महत्व

फार मीठे आहे.

दृष्ट

- (१) या विजयाने निजामाची दक्षिणेतिल खालेचा सत्तास्थान उभ्यं काढा.
- (२) या पुढील काळात मरोठे व निजाम ओचे मलितंत्र एकमेकावर अवलंबून आहे, याची जापीव दोघानाही साळी.
- (३) घेशून पुढे दक्षिणेतिल राजकरणासाठी बादशाहाच्या परवानगीची निजामाला भारज भासेनाशी झाली. याने नाममाग संबोध बादशाहिरी देवला.

* निजाम - मरोठ सीधारची रुखकृप ।

ओरंगजेबाने अदिलशाही व कुतुबशाही जिकाला ते सर्व दक्षिण मोठांची साळी, असे निजामाचे महारोठे होते तर बादशाहाचे दक्षिणेतिल आई वसुल करण्याचा माध्यिका, यिथाने दोषित सर्व एव्हार करण्याचा आपला हत्क आहे, असे मराठ्यांचे महारोठे होते, परंतु निजामाच्या मते मराठ्यांना हा कवळ सर्वांड - मरोठ गोंधा प्रापणी थुतीतून मिळाला आहे.

* पालण्योडत्ये युद्ध ।

मराठी राज्याचा विसार करण्याच्या छेव्याने शाहूच्या सत्त्यावे बाजीरावाने पुण्यां दक्षिणेकडे मोळीम काढली, पाहिली मोहिम यितल्याची मोहिम (१८२५-२६) इसरी मोहिम, नंगीरीपहा, मोहिम १८२६-२७ कराऱ्याकडे दक्षिणेकडे बाजीरावाने भराडी आमंत्र वसवला,

कजाकित बाजीराव सत्ता वाढवत आहे हे याहून भाला शाहू देण्यासाठी निजामाने बोलहापूरच्या स्वीमाजिया साहाय्याते शाहूच्या राज्यास धामश्वम सुरु केली निजामावरोवर घेऊन स्वीमाजिने पूऱ्याचा परिसरात झुटालूर सुरु केली शाहूला - निजाम - स्वीमाजी थोक्याची जाणीव झाली. याने कजाकिच्या मोहिमेवर झालेला बाजीरावास ताबडतीष्य घेण्यास ताबडले.

बाजीरावा बरोबर यावती महाराष्ट्र लोकले
रांगोडी शिंदे, रघुनंदी शोऱ्याने, तुकोजी कांवर हे शुरु सेसाठी होते.
बाजीरावाचा गांधीजी काढ्यावर विश्वास होता. निजामावरोबर ३४३
मेदानात असेहीपक्का खाला पेचात आठवां परामव करव्यासाठी
बाजीरावाने शुरु प्रांतात भासलेल्या निजामावर स्तरात हल्ला न
करता शुरुच्या बुऱ्हागापूर - शोरेगावाक्ष पुदेशावर स्वारी केली. आपल्या
पुदेशाची स्तरक्षण करव्यासाठी बाजीरावाचा मामावर निजाम येण्यु जागीत
निजामाच्या सर्व हालचातीवर नंजर घेऊन बाजीरावाने थांबा पाळण्येद
मुकामी मोडया. कुटचणीत घकडले, थाच्या फोजेना वेडा दिला. झेठन
यांनी असेही द्योची फोज तउक्कु लोगाळी. निजामांका संपूर्ण शासनांमधी
शिवाय यथेहि सतिजानाहली परिणामी बाजीराव व निजाम यीच्यात
मुंगी- शेवगाई येथे दु मार्फ इफ्ट मध्ये तहे झाला.

* मुंगी- शेवगावचा तह + ३ मार्फ १८८८

मुंगी शेवगावच्या तहातील काभमे पुढील उमांनी आहेत.

③ दक्षिणातील सहा शुभ्याच्या कारभार मोगलांनी मराठ्यांच्या माफी
करावील; दक्षिणातील हितर्सेव्य मराठे राष्ट्रातील.

② निजामाने संभाजींचा घाडिला देण्यु नाही. मराठ्यांनी संभाजींचा

सुखारेपणे घन्ताकर्त्ताला जाळू द्यावी.

③ शुरु, बारामती, छोड क. निजामाने दोतीले युदेश मराठ्यांना परत
करावील.

④ मराठ्यांच्या (शाहूच्या) चोथाई- सरदेशमूर्खीच्या हवकाना मात्रात. मिळाली

⑤ हुणा- पंचगोंगा नद्याच्या दरवाज असलेला. पुदेशांचीच्या अधीक्षे
अंतर्गतील हीमांडील मिरु नाही, संभाजींचे हुणा नदीच्या कुसरेस
चोथाई वसूलू करू नाही.

पांडुरंग विजयाचे महाद्व-

④ निजामाचा परामव क्षात्रा 'पा' याची सत्ता नाही आणली नाही.

⑤ मराठ्यांचा चोथाई सरदेशमूर्खीच्या हवकाना मात्रात दयावी आणली

⑥ संभाजींच्या निजाम हा अक्षय दूषित झाला. संभाजींची शाहूची नमाने
च्याची लागली.

⑦ शाहूला दूर करून अपांचा आपल्या बाजूच्या संभाजींस घरपती करूनचा
प्रतीक्षा

નામાચા પ્રથમ પદ્ધતિ. બાળરિવાલી જી જાણેલું અસામી આહે

(+) યાચી જગતિંશ શાખા.

- (+) એ વિજયાસુલે ખાડીશિવાચે ક માંથિંશે નાચ હિંદુસ્થાપામં જોણે.
 - (+) શાહુદ્યા દરબારાનીં મંડળીચા બાળરિવાલા અલરોઝા વિરોધ સેપનો.
 - (+) માંથિંશે રાજગવાહિંશે હોંચ ઉત્તરેકં આહે એ બાળરિવાલાંના.
- શ્રીદાનંદ શાહુને પાછિલા દિનો,

* ચિમાડી આચ્યાચા પરાક્રમ - બાળરિવાચે ઉત્તરેકં નંદા

બાળરિવાલે નિભામાચા, પરામંપ કેલાંનીતા આપાયા.

રાજગવાહિંશેઠી ઉત્તરેકં નંદા ઘાતનો ઉત્તરેકંટેં પ્રલેશાંનો માનવા પુંઝ
શાખાચા લાંબાં ઘણયાચે સાંચે વ રાચા શુર વીણુ ચિમાડી આચ્યાચા
ક્રેવનો વ રંગારિચા વેત કેળા, ચિલેંદી માંદળાંન વાદળાંચો ઓર્દીશાંન
વહાંસુર વ દચાબણાંસુર હૈં દેણ પરોષુંમિ લંદાં હોણે.

ચિમાડી આચ્યા - જાત બાગાની, સાંચે માર્ગ માઠંદાં
શિરળા વ બાળરિવાચ નગા, વંચાં, ચૌદા, વાં દિશાંને નિધાણ, ચિમાડીની
ઓફ જોણે દિશાં મધ્યે નમદા ઓલાંડાંની, થાંડાંની અમદેરા યેણે
ચાવણ્યા, પંદરાં અલાંદાં, દચાં વહાંસુર વ હારિશિંદુ રાચ્યાંનું ચિમાડીની
દાના, કંદળાં દાંચ કેળે, ચિલેંદી માંદહાંદાંન હેઠાંનો વ પ્રાણી વોવાં
આચ્યા ચિમાડીની મોણી જીત કેળી, એ ચિમાડીની એણેંદી ઝાંદાંન લંગાંમધે
મધ્યાં કંદળાં અંગે મોગાં ડાંગોશાંનાંસુરનું હીંડળા વસ્તુ કેળાં વ
એ માવકુમ (ધામણું તુંકાંની), મારાચાંના જાંતા વિનાંની દાંચ માંન રહીની આણી.

* બાળરિવાચ છંગસાંભવણા મદતીસ +

એ છંગસાંભવણા શિવારિચા, જાવણી - સમીંદું પેઢું સુંપું
શ્વેદાંન છંગસાંભવણાચી હોલ્દાંચાસાંદી મોગાંના, વિરુદ્ધ નાં, શાલું કેળાં
ગેણા, ચિમાડી વ બાળરિવાચ, ઉત્તરેકંચીં હોલ્દાંચાંચેંચીં માંદાં સુંપુંસાં
મહાદશ્યાન, કેંદ્રાં ચોણે છંગસાંભવ બરોધાર નાંદી કંદળાંન સાંભા સુંપું
દાંચલે હોણે, બાળરિવાચી આપણી નાંપુંન સુટકા કંદળાં આસી રિંગાંની
છંગસાંભવણાચી બાળરિવાચં કેળી, બાળરિવાચી બોડાંની વિનોંબ વ નાંદાં
સુંપુંસાંદાંની સુટકા કેળી, વચ્ચાંન છંગસાંભવી આપણી સુટકા કંદળાં
દાંચની લો બાળરિવાચી યોગું મિનાણા, વેગશાંચા પદતાંના ચેણાંચા
જાંચા, પુંચાંના બાળરિવાચી પરામંપ કેળા, બોંગાં દેણાંની લોંગાંચા

વाजीरवाला शही आले, दृग्गसातम्य, वेष्टन पूर्वे कथिती वास देखा

नाही असे घाने नोणी^{प्रतिकूल} आपली शुद्धका वर्गाने घोटाळी (१८ एप्रिल १८२४)

* व्लाजीरव क चंबकराव दामाडे +

अपेक्षाव दामाडे इपेक्षा मध्ये शास्त्री सेनापती झाला.

तरी मराठी राज्याच्या वाघांचा महत्वकाळी झाई करण्याचे सामर्थ या दृष्ट
सेनापती जवळ वाहीत. तो इपेक्ष लाली चूल्हा-दावता^{वृक्षाचा} अंग
चंबकराव यांने शास्त्री सेनापती केले.

इपेक्ष या आदिमी विभागीने गुजरातीचे खाली वर्षांना
तेथील शुभेदारांकडून चोथाई, सरदेशमुख्यीचे हुक्म ली घेतले. शास्त्री
दामाड्यांना गुजराती हा खांचे काढिला फलांना दिला असल्याने हे आपल्यांचे
आनंदितमार्ग झाई मध्ये वायाच्याना वाईले, वेळात्याचे वयोर्ध्वे दामाड्यांचे
अगोदरचे दामाड्यांना शास्त्री घडीनुसार वर्गांकांत होते. शास्त्री हा
पुकार घडल्याने तेंचे वाघांची शास्त्री दोघांना व्योलाईन भाऊंची भिन्नत्याचा
पुण्यात शास्त्री केला. वाई दामाडे दरवारातील आवाय नाही, उकार वाजीरवाले
वाचा कायमवा काढा काढेयाचाची राबो निजामाईची शास्त्रीमिळवणी केली,
शास्त्री शोवट वर्धीने समेचीचा^{प्रशासन} विधान केला. वेळी वाही उकाराचा
अवतीर्ण साताज्यात आठोम्यांसाठी लाजीरवाला वाघांले निजामाई
दामाड्यांना मदत घेऊवासाठी घोर्जिगिरी निघाला. वाजीरवाली गुजरातीच्या
शुभेदार अभ्यासिंग याच्याबरोबर घेऊने करार केला. चांगोली
वाजीरवाला रस्तगडी की दामाडे वा शास्त्री सहाय्यात पिलाजी गांधारीचा
'दम्भू' या चौदावात ४० हजारांची फोडा घेऊन उठावाऱ्या तर्याटीत
आहेत. वाजीरवाजवाले या हजारांची फोडा असून देखील शास्त्री शास्त्रीच्या
भिन्नत्यांनी केले. भठाईच्या वेळी महत्वकात घोडी नागाळांने घोलकरी
पडला (१८ एप्रिल १८३९)

धुंढे शास्त्री चंबकरावाची झाई^{उमालाई}, तिचा साताज्यात
व्योलाई घेऊन तिचे भाऊवां केले. शास्त्री पुकाराने शास्त्री जारीत
दाखल केले. भाऊवांचा दोन दरवारांना उकारा आयला सांतात
संपर्क घडल्यांनी शास्त्रीची झोड घेतली नाही. इतेकू शास्त्री शास्त्री चंबकरावाची
दामाड्यांची शास्त्रीची झोड घेतली नाही. इतेकू शास्त्री शास्त्री चंबकरावाची
दामाड्यांची शास्त्रीची झोड घेतली नाही. इतेकू शास्त्री शास्त्री चंबकरावाची

महाराष्ट्रातील ने संवेदनाचा मराठ्यामध्ये कुप्रभावी माझांवर पैराठ्याचा
नाश करण्याचे नित्याभावी उत्थान कोण घडले.

* सिद्धिवर स्वारी

शिवाजीने आरम्भ लोटपापासून मराठे व
सिद्धी योग्यात सतत खुदी सुरु होते. सिद्धिवरा तात्यात जोकिं
अस्तव्यामुळे मराठ्यांना साचा नाश कराला आला नव्हता, लेश्यांच्या
काळात हा नवा भीडू शाळा, मराठ्यांचा आध्यात्मिक गुरु अस्तेंदुला
यांचा विपद्धु जावळील परशुराम मांदिरवर ३५२५ मध्ये शिवराजीना
दिवशी सिद्धी संस्थाने इला केला. शोभाजीनी मराठ्यांना दामिवृद्धार
आण्होन केले, पण मराठ्यांच्या इतर उद्योगांमुळे सांगा ताबडतोव
सिद्धिवर सुरु उगवता आला नाही दोभाऊयाच्या मोहिमेवरने नाहीतीप
परण आज्ञानेतर शासुने लाई सिद्धिवर मोहिम करण्यात आंदोलन
मंजिलवर. शोभाजी निजी उपरांडि डिस्ट्रिक्ट सिद्धीचा नाश
करून तिच्यावर वाचिकावाचा दोग. आंदोलनात उत्तम
वाजीरांनी आरम्भ पुनरुत्थानाची आंदोलनाची मडीनी वाचिकावा
आंदोलनात तेलकोळा घुरुण्याती १५३२ मध्ये सिद्धीच्या आंदोलनात
परांपरा कडून घ्यान निजीचासून वेळा वाळा व डोर आंदोलन रूपके
जिंकले कांकुल्या कुण्ठांने पुणिनिधीनी राष्ट्रांडि जिंकले पण
वाचिकावाच्या आंदोलनानी जावून गिंतालानाची अंजिलवर व शोभाजी
वाचिकावाच्या उगिनिधीत अपेक्षा केले. यांनांना कुम जालयांने मराठ्यांना
सिद्धीची उपरांडि कांवाची ठारी आली नाही. शोभाजी वाचिकावाची कांवाची
मधुव्यापक, अर्कांची, नवा वाचिकावाची असुरु पुलांगांची व्यापक
होत्यांनी आंदोलनांना प्रावलयांने दोर खेळी वडल तोरु घरांवाचा
आंदोलन एक आंदोलनाची घासी पुणिकुल पुणिनिधीनी तेलावुची वाचिकावाची
आली शिद्धिवरील मोहिम - इकांवार १५३३ मध्ये परा घेणाली पुढे
१५४४ मध्ये भासिद्धिमात्र मनवले अकुण गुरुव्यावर घेणारा लांड्याचा
आंदोलन आंदोलनाची विजेती आण्या य विजेती जावाव यांनी व्यापक
दाळा तांडी अमाला दोर केले परव्यावर व डिरचा नाम लेला.
मध्ये कांकुल्या आला वडीली विजेती नुड घेण्या.